

Юрий Байгуза

Таче шочмо кече

М а й к а.

Й ъ к - в л а к.

Йошкар-Ола — 1998 ий

Ялысе пöрт көргö.

Шолаште — омса, конга. Омса деч аванцена вельшке — чарша.

Ваштареш — тöрза. Тöрзан кўшыл ужашыжым тюль авыра, а тўрлеман чаршажым кок вельш шарен почмо.

Тöрза деч шолаште, пырдыжыште — кукуан, кок киран шагат, шагат чылвыр-влакын мучашышт — янакысе пудаште.

Пурлаште — аванцена тураште — эше ик тöрза.

Тöрза ден шенгел пырдыж коклаште — кугу воштончыш.

Пусақыште — сондык, ужар чиян, шийлалтше калай тасма дене шўдышлен тўрлымö, ончылжым пеледыш дене сöрастарыме.

ПРОЛОГ ОЛМЕШ

Омса почылтеш, М а й к а пура, кидыштыже сумка да пакет.

Омсадўреш пыртлан чарналта, сурт көргым ончалеш, ошкылшыжлак ўмбал вургем полдышым мучыштарен, воштончыш деке эрта, колаж дене шовычшым шоягоремыш шўкалын, воштончышыш вурт ончалеш, ўпшым ниялтен-ниялтен тöрлата, пакетым воштончыш ончылан коден, конга шенгеке кая.

М а й к а (*икмагал гыч, конга шенгечын*). О-о, руашем кўзен — пешак сай...

Руашым лугалтен, тарватылме йўк.

Кызытак... конгаш олтемат, онем веле.

Конга шенгеч сумка деч посна лектеш, шагатым ончалеш.

Шуктем... (*Йомартлын.*) Шуэш... лач шуэш.

Шкенжым ончалеш да чарша шенгек содор кая. Тушечын ўмбал вургем деч посна лектеш, воштончыш дек толеш, пакет гыч шахмат шагатым луктеш, савыркален, ончыштеш.

Шоненат муыт шол... Мом гына шонен огыт лук дыр...

Шенгел панга-влакым пўтыралеш, пурла полдышым темдалеш — колыштеш, шола полдышым темдалеш — колыштеш, вара иканаште кок полдышымат темдалын, чара.

Коштыт...

Икмагал шагатым ончен шога.

(Шыргыжалын.) Тек шке жапыштым шотлат.

*Шагатым воштончыш ончык шында, пакет гыч шахмат онгам луткеш,
почеш, кагаз дене вудылымö фигура-влакым тарватыл-тарватыл терга.*

Улыт... у-улыт!.. А-а-ах, а куш пурат — шогылтам айда.

Пауза.

Кызытеш поген пыштем.

Фигура-влакым төрлатен, шахмат онгам петыра.

А куш пышташ?

Кужу пауза.

Сондыкыш... кернак, сондыкыш... мутат уке — сондыкыш!

Шахмат ден шагатым налын, сондык дек кая, сондыкым почеш, пышта.

Пауза.

Пионер галстукым луткеш, шаралта, ончыштеш.

Кужу пауза.

(Шыргыжалын, йомартлын.) Кушкырак тидым... сакаш?

Пауза.

Тудо шкеже эре төрза чаршаш сака ыле... Кызытсе гаяк шарнем.

Пычкемыш.

ИКЫМШЕ УЖАШ

Пусакашште, сондык умбалне — кугу портрет.

Ваштареш төрзасе чарша кашташте пионер галстук йолген кеча.

Комбо-влакын кожоклымо йўкышт солна — ты йомартле, лыжга йўкланымаш коклаштак пача йёсын магыралта, лыпландарен, шорык вашешта, каза пача йўкым пуа, сёсна, крөклен, сигыралта.

Туштак М а й к а н й ў к ш ө:

— Кочкын-йўын темда ала-мо, я пурыза, петырем... Теат шангак темында... кушко адак куржеш — пура.

Осам, капкам петырен, кылалыме йўк.

Кужу пауза.

Омса почылтеш, өлте пуым нумалын, М а й к а пура, пуым конга йымак опта. Шке ўмбагше шўкым почкалта, пинчакшым кудашын, чарша шенгек сака да уэш конга ончык толеш. Саслонгам коранден, конгашке ончалеш.

М а й к а. Чурием толын... Кўэш... Тўныкымат почаш йёра.

Юшкам пыртак шупшылеш.

Уке гын, пич...

Жапым ончалеш.

Микалем кужун коштеш...

Конга йымач суско ден тулвондым луктеш, кодшо шолгымым сускыш удырен налеш да плита осам почеш.

Э-э, пуэм... шулен...

Шолгымым плиташ шуымыж годым тулшол кўварвак камвозеш, кидше дене руалтен, плиташ шуа, тулвондо дене шолгымым чумыра, комыля-влакым пышта, пуал-пуал ылыжта да осам петыра.

Теве шўрат кўэш.

Пауза.

Конга шенгек кая.

(Шылдыртатыме, вўд шыжалтме, вер гыч верыш тарватылме йўк вошт.) Микалем паша гыч эр толмемлан өрө дыр... тудо тыгай мыйын — чыта-чыта, а уто шомакым ок лук, ок йод... вуча, кунам мый шке ойлем... пала, садак ойлемыс... а чыштыраш я йыгылаш ок йёрате... Ача деч посна кодмекше чо-от вашталте...

Солыкым ваче гоч сакен, конга шенгеч лектеш.

Шижам, йӧсӧ тудлан.

Кужу пауза.

А мыламже?.. Тудат тидым шижеш... Туддеч от шылте нимом — йоча-йоча, а шӱм-чонжо... Чыла умыла. Эсогыл йӧндымӧ тудын ончылно кокланже.

Солыкым воштончышыш сака.

(Воштончышыш ончен.) Ондак, ожнырак, чыла палаш тыршен, йыгыжтара ыле...

Пауза.

(Шыргыж-воштылын.) Йылморгаж!.. Мом, кузе вашешташат от пале, а тудо йыгыла...

Пауза.

(Келгын шӱлалтен.) А ынде-е... Кушкын, кушкын падыраш... Жап эрта... Илет гын, эрта...

Вуеш калпакла пидме шовычшым тӧрлата, сангашке пыртак лектын кечалтше ӱпшым ниялтен, шовыч йымак шӱкалеш, парняж, копаж дене сангажым, шӱргыначкатажым ниялткален туржеш, кок копажымат онгышко пышта, икмагал туржеш; вара копа-влак ончылакым шыматен, ӱлыкӧ волат, кылымде тураш вашлийыт, ик тат гыч, кок могырыш ойырлен, кыдал йыр ийын каят, лывырге парня-влак ончылак ӱштым руден, чоткыдемдат, тувыр да ончылак урвалте-влакым чывыштыл-чывыштыл чаткандат...

Коляненрак йыр ончалеш.

Э илышат, а?.. Кӧ шонен... кӧ шонен?

"Ку-ку... ку-ку... ку-ку... ку-ку..." — шагатысе куку муралта, М а й к а тидым шотышкат ок нал.

Я, чынжымак, ушыштат лийын огыл...

Пауза.

Але вара мый тунарак сылне улам?..

Кужу пауза.

Воштончышышто шкенжым ончыштеш.

О уке, уке!..

Шкенжым тыгат, воштончышыштат ончыштеш.

Тиде мый огыл... А кө?.. кө?.. Ти-и-иде? (*Пышкыралтен.*) Тиде мыйын үмылем...
Мый шкеже, векат, сылнырак улам.

Кужу пауза.

Йочала шогылтам... Микалем ужеш гын, койдарен налеш ыле докан — тудо керте-еш!..

Воштончыш дечын коранеш.

Йөра тудо уло, эре воктенем. Тудо огыл гын, мо лиеш ыле, ала...

Пауза.

(*Портретыш ончалеш.*) Тау тылат, кеч эргым пөлекленат.

Кенета верешыже тунгеш.

Пауза.

*Сондык деке ошкылеш, сондыкым почеш, яр мешакыште кийыше у
тувырым луктеш.*

Кужу пауза.

(*Портретыш ончен.*) Тылат налынам ыле мый ты тувырым, шочмо кечет вашеш пөлеклаш шонышым...

Пауза.

Пүралтын огыл улмаш...

Пауза.

Алят йытын пушым куча...

Пауза.

А таче шочмо кече... Көн, палет?.. Па-ле-е-ет, кузе от пале...

Кужу пауза.

Тувырым сондык умбалан кода да эркын портрет деке лишемеш.

Коден от кай гын, илена ыле, илена да илена ыле пырля... Илышнас, вычыл-вычыл илышна, ойгынат уке ыле... Пуйто ала-могай пөрдшө мардеж толын лекте... чыла луген, үштыл кайыш... тыйым нангайыш... (*Кумылжо тодылалтеш.*)

Иканат эсогыл вурседылын огыналыс, я... торжа шомакшым ваш-ваш пелештен огынал, кеч иктажым пелештем ыле, шарналташ кодеш ыле... Шарналтем да чонемлан ала куштылгырак лиеш ыле... Ойлет гын, огыт инане... (*Шинчавүдшым*

үштылеш.) Кө палышыже пала... кузе мый орланышым — йүдет йүд огыл, кечет кече огыл, чонем чон олмышто огыл... Ош тўняште шканем верым муын омыл — йыр мо ышталтмым ужын омыл, колын омыл, шижын омыл... Кушто мый лийынам тыгодым — ты тўняште але иктаж весыште, ом пале... Эре шоненам да шоненам, эре лонгынам, кеч иктаж-мом да умылаш тӧченам...

Пауза.

Кузе тый, тыгай тыматле, кумылзак, савыр айдеме, тыгай шучко ошкылым ышташ тоштынат?.. Тый, мыйын марием!.. Ушыш ок шынге... Нигунамат нигӧлан шыдым кучен я ӧпкелен коштын отыл, тўрлӧ манеш-манешым — чын ма, шоя — шотыш налын отыл, кычалтылде, ен пашаш шенде илышыч, шке сомылетым лийже манынак вораңдарет ыле, кеч-могай сомыллан пижат гынат, уло чонетымак пуэт ыле: куш колтеныт гын — каенат, йодыныт але шүденыт гын, уто йүк деч посна шуктенат... Южгунам иктаж-мо дене келшен отыл гынат, тўжвак лукде, ончыктыде, кӧргыштетак кученат... Торжа мутым тый дечет нигӧ нигунам колын огыл, эсогыл шолдырарак шомакшым пелештен от мошто ыле... Тидланак тыйым жапленыт... Жапленыт...

Пауза.

Ты ганаже мо вара ыш келше? Утыжым подылынат?.. Но ондакат тыгайже лийыныс... Пырля-пырля, тўшкаште, паша деч вара, пайрем я иктаж лўмгече вашеш... Эре мӧнгӧ толынат... Могай мўкш пўшкыльӧ? Суртыш пурыде, эртен каенат... Шкет илыше шонго Элпай кува деке миен пуренатыс, я... Намыше... намыше!.. Тылатше тылат... А мыламже?.. Шонгыс тудо, койышыжат шонгын, кумльжат, ушыжат шонгын - мом тудеке пижедылаш?.. Молан?.. А тый, чын але шоя, тудын ўмбақ тулым да волгенчым кышкаш - тек... тек тўшка озанлыкыш пурен огыл... тек тўшка илышым ужмыжо ок шу, чытен ок керт... тек эрыкан, шкаланже шке оза... тек ончылнет ўнгышӧ, шып-шыпак, а шенгечынет шыве-шыве... тек тудо сай, а ме йӧрдымӧ, шакше-влак чылан... Тек тый тудлан ятыр полшенат... вара мо, кидет возын мо?.. Тек тӧра-влаклан кул да шинча-пылыш улат... тек нунын почыштым нулет... тек тый тӧра кўмыж гыч кочшо... тек тудо юмо дене пырля, а тый - кок тўран кўзӧ...

Пауза.

Мом шонашат ом пале...

Кужу пауза.

Мутын лужо уке, ала-момат ойлат, но тыйже... Тыйже чын пашат дене чылажымат суленатыс... а вуйлатыше-влаклан тый утларак келшенат гын, вара мо, тый титакан мо?.. Мутат уке, вуйлатышын шынгалыкше кугу, кумда, кузе шона, туге леведеш... О-ой, ом пале. Кузе тыге лиеш?

Кужу пауза.

А вараже? Лек да ошкыл!.. Тыйын могай пашат, кузе тудо ила? Икшыве-шамычше тудым коден, эл мучко шаланеныт да ялым огыт тўзате, тўшка озанлыкыште огыт тырше гын, тиде моткочак уда мо? Тынарак кугу сулык мо?.. Тый тыршет, весе тырша, моло-влак тыршат... Тылат тиде шагал?!

Пауза.

Шагал!..

Пауза.

Илыш агаште, о юмашне, чыр кодын!.. Тый тиде чырым тўрлаш миенат!.. Пешак поро шоныш... Пеш туге, тудо тый дечет йочам ыштен, сулыкшым касара... Ом пале, кузе тыгайышке илен шуаш лиеш?.. Кў тый тугай?.. Тый, мо...

Шупшылалтын чымалтше шагат чылвыр кўрылтеш, ик кир кўварваке камвозеш.

Кужу пауза.

(Шўлышым налын, шўлештын-шўлештын.) Йўра... серышет... кидышкеш... перныш... Луддеак, кушкедын, тулыш шуынем ыле... Микале чарыш, кидем гыч шупшын нале... Тау... Микалылан... Микале...

Шагатым ончалеш - тудо ок кошт, чылвыр шупшылалтме дене пыртак шўрын каен, шагатыште кечыше кырым онча, вара ончалтышыжым ўлыкў, кўварвалне кийылтше кир деке кусара.

Кужу пауза.

А кушто мыйын?..

Тўрза вельш вурт тарваналга...

Шўшкалтен чожлымо йўк шокта.

Пауза.

Чаемже, чаемже ой-йой-ой, кузе шолеш!

Плита деке писын ошкылеш.

Микалем куш йомо?

Атышорым тарватылме йук.

(Конга шенгечын.) Кунар ынде... Алят укес.

Аванцена турасе тёрза деке писын кая.

Вудлан кайыш... Ынде толын шушаш.

Төрзашке онча.

Мо кужун коштеш?.. Корныштат ок кой... Жап...

Шагатым ончалеш.

Ятырак эртышыс...

Пауза.

Ятыр улде мо...

Адакат төрзашке онча.

Ик гана огыл, кум гана кондаш лиеш, тора мо... Ок кой...

Эркын төрза дечын коранеш.

Вудым кондышат ок кой, лектын йодам ыле.

Вес төрза деке кая.

Уремыште...

Галстук гоч тўжваке онча.

Кечат шинчеш... Мо тыгай?.. Тып-тын!.. Айдеме огыл, пият уке... Кузе тиде...

Аванцена турасе төрза деке пёртылеш. Кержалтынак онча.

У-у-уке-е... Тыге огыл... А кенета, кө пала...

Кожганен, омса вельш кая.

А кенета... кө пала... Тыге ок лий... тыште шоген...

Ошкылжо утыр эркышна.

Каен... киндем вара?

Пауза.

Команеш... когарга... тыгайым үстембак кузе шындет?

Пауза.

Ведраж дене пырля памаш вудышкак пурен каен огыл дыр...

Пауза.

Тыгежак лийшаш огыл... Изи огылыс.

*Конга деке лишемеш, плиташке комылям шуа, чырам шелеш, ылыжтен,
конга көргышкө онча.*

Выж-выж оварен, чурийжат чевер... чесле лишеш... Изишак вучалташ перна.

Шкенжым төрлата.

Изи огыл... теве толын шуэш, куш пура... Толешат.. мом каласаш?.. кузерак каласаш?.. Кушечынрак тўнгалаш ала?.. Мутымат ом му, калтак...

Конга шенгек кая.

Шўрат күэш, тетла олтышаш уке... Пич... тугакат...

Эркын пөлем покшеке лектеш.

Эн ондак... (*Йомартлын.*) Вурсен налам... Тудо утларак веле өреш... Өржө... сай веле... Тыгай кечын тыге ынже чуриктаре...

Пауза.

Вурсашыже вурсет, а умбакыже?.. Кузе кутырашат шотым от му... поснак кызыт... Молгунамсылак мыскараш савыра гын?.. Ятыр гана тыге лийын.

Пауза.

Ойлет тудлан... Чыташ ок лий... Ончалал колта да шыргыжалеш... ом турко, вигак шулен каем да... чыла мондем.

Пауза.

(*Портретыш ончалын.*) Тыят тыгаяк ылыч... Толын пурет да... суртышто юж весемеш... чон йывырта ыле... Кушто, ман, ынде ту жап?.. Кодын тушто, ала-кушто... Кодын... тый денет пырля... А пўсө йылман-шамычлан лач амалым пу - мом гына ойлен ышт пытаре... Мыламат логале... Тый тидым ончылгоч шижынат... Тау... Тау серышлан...

Пауза.

А ч а н й ў к ш ө. "Ом пале - кузе, ом пале - молан, но лийшаш паша лийын. Вуетым арам тўрлө күлеш0оккүл дене ит аныртыл, ит орландаре. Тыгат ойлаш, тугат ойлаш кужун тўнгалыт, шукын тўнгалыт. Калык тыгайлан куана... Йөндымө

лиеш гынат, чонетлан шыгыр лиеш гынат, пүетым пур да чыте. Чыте, чытыш чыла сенга... Чытыш - илышын аваже..."

М а й к а. Чытышым, чыла чытышым... Тый денет пырля, векат, куштылгырак лиеш ыле. Но мом ыштет - илыш...

Йүк-йүан - ала-мо сүмырла, пырыс-влак пышкырен магыралтат, кыдыр-кодыр шоктен кодеш.

Кужу пауза.

Пырыс-влак... Адакат узым вүден толын... Кечывал юмын...

Писе ончалтышыжым кок төрзашкат шуа да омса деке лупшалтеш.

Ынде мом сүмырышт?!

Лектеш.

(Пулдыр гыч.) Ы-ы-ых, тенда-ам!

Пауза.

Тыге шол шалатылыда...

Явалам тарватылме, төрлатылме йүк.

Мом ышташат кокланже от пале... Куш пурет - чытет да илет.

Пауза.

И-и-иле-ет, шочынат гын...

Кужу пауза.

Ильде... Меат огыл гын, кө ила?.. Көлан гынат, тевыс, суртым ончыман, йочам куштыман... Сурт-кайыкше, вольыкшо... Пужо, шудыжо... Садше, пакчаже...

Чыла күлеш, чылашкыжат шуман.

Пөрт көргыштö погыстараш тўналеш: чыла вере төрлатылеш, шымартылеш, күварвачын пырчын-пырчын шўкым копашкыже пога да плиташке кудалта, конга воктечын гын пыстыл дене сускыш ўштыл налеш, плиташке шуа.

Шкет вуй дене, чынжымак, манаш веле... Шогылтат-шогылтат, толашет-толашет... Ик шоналтет гын, молан чыла тиде күлеш, көлан күлеш?.. Садак, каен возатат, шўят... А тушкенже, я... лым лийде тырше - пенештыл, элне, ярне...

пуйто тый гына улат тўняште! Ик тый гына тудым кучет!.. Тич тый дечет поснат...
кучышо-влак!

Пауза.

(Портретыш ончалын.) Тыге огыл мо?..

Пауза.

Тыгакыс!.. Ыштет-ыштет, ыштет-ыштет, ынде, шонет, йөра, ынде пе-еш сай,
изишак шўлалтем... А мо сайже?.. Шўк садак погына... пурак садак шинчеш -
пуракыште мом шўлет?!

*Солыкым налын, воштончыш гыч пуракым ўштеш, каен, сондыкымат
ўштеш.*

Яндарыште веле кумылло, шўлашат каньыле... Жапын-жапын чыла шуэн, ала-
кушко куржмет шуэш, но куш куржат... шке дечет садак от курж. Илет, кушто
пўралтын.

Кужу пауза.

А илыме шуэш... чон йодеш...

Пауза.

Өрат ты илышлан...

*Солык, кидше гыч мучыштен, камвозеш, татлан кўэмалтеш, шиждеак
тувырым налын, ончыштеш.*

А ч а н й ў к ш ө. Илыш моткочак сөрал, моткочак сылне, но тиде сөраллык ден
сылнылыкым амыртен шўктарышылан тушто вер уке... Намысым чытыдымыже,
намысым шкеж вошт колтыдымыжо ок умыло мыйым, а тый, Маюк, мыйым
умылышаш улат... Мо лийын гын - сайланак лийже... О-о-о, сайланак лийже,
сайланак лийже!.. Тендам, Маюкем, Микалем, ош кече, кугезе мланде, пўртүс
ончылно сулыкыш ынже шукто, курымышлык сулык деч перегыже..."

М а й к а. Перегыже...

Сондыкыш шинчеш.

Перегыже... Кө пала, мо вуча... Нигунам шонен омыл... Умылен ом керт, мо
тугай көргыштем - ала тўтан, ала толкын, ала пургыж... Лонгынак лонеш: иша да

луштара, луштара да иша... Векат, мо-гынат лишеш... Ы-ы-ый, мо тыгай?.. Ы-ы-ы-ый...

*Кидше гыч тувыр камвозеш. Чурийжым туртыктен, шинчажым кума,
Онжым кок кидше денат ыреслен иша, уло капше дене ончык пўгырна.*

Ом керт, пуйто пызырат, кузе тыге...

Кожганалта, уэшын кугырга.

О-а-ах... Ок пу... эсогыл тарваналташ ок пу... А-а-а-а-а... Тыге лийын ыле... Шарнем... Лач тыге кормыжтале... Тыштак, чылт тыгак сондык ўмбалне шинчем ыле... Пеш сай шарнем... Ы-м-м-м... Кунам тиде?..

Кужу пауза.

Шукертак... Тунамат суртышто шкетынак ылым... Чын... чын - шкетын... А кушто, кушто лийыныт?.. Пашаште?.. А Микале?.. Тудыжо... кушто?..

Пауза.

Ту-у-у-до-о...

Эплын шыргыжалеш.

Векат, тунам... Кернак... лач тунамыс, ту кечын, ту татыште... Кўргыштем у чон ылыжмым шижым - Микалемын ылыжмыжым... Кернакак, тунамат тыгак, йўршын вучыдымын, ала-могай ўрыктарыше юап пўрдале, кўргышкем шынгыш да кап мучко шарлыш... А кызытше молан?! А-а-а...

Кужу пауза.

А ч а н й ў к ш ө. Микалым арале, Микалым арале... Арале тудым...

*М а й к а эркын, уло вий-алжым чумырен, вуйжым, капшым нўлтгалеш,
аптыраненрак пўлем мучко эрта, ик тўрза деке лишемеш - тўрза ончык кок
кидше денат энгертен, тўткынрак уремышке онча, вара вес тўрза деке кая...*

М а й к а. Мо, чынжымак... кушто тынар кужун кучалт кертеш?

Шола йолжо дене кырыш керылтын, шўртня.

А-а-а-ва-ват!..

Йымыше йолжым куча, корштымын лушкымыжым вуча.

(Кырым нўлтгалшыжла.) Тыйже... тыште ситен отыл!

Ончыштеш - кырым кидыштыже пӧрдыктылеш, шагатыш ончалеш, кырыш онча, вара адак - шагатыш.

Микале огыл гын, мый тендам шукертак иктаж пусакаш ужатем ыле, почангыда ыле, лач тушто... тендан верда! От пале, тудлан куку йӱк келша - пачаш-пачаш шӱрен, ачалкален-ачалкален толаша, орландара айда шагатым!

А ч а н й ӱ к ш ӧ. Микалемым гына моткоч чаманем... Микале, мыйын портретем... Мыйым кученак шочын...

М а й к а. Тыйын портретет, пеш тыйын!..

Пауза.

Чын, тыйым кученак шочын... Чыла шотыштат... Ала, кӧ, могай айдеме тудын деч кушкеш дыр... Кӧ?.. Ончылгоч палаш ыле!

Пауза.

Кайыш да куш йомо ынде, кушто тымарте коштеш?.. Муын жапым! Нигунам тыге ок йом ыле... А таче... а кызыт?.. Пуйто лӱмын...

Пауза.

Ӧрат ты икшыве дене... Уло ушым налеш.

Кужу пауза.

Кызытше йӧра, йоча манатат, чытет, а вараже мом кода?.. Мом туддечын вучыман, ала?

Пауза.

Мыйын уш ок сите...

Пауза.

(Портретыш.) Илен-толын тый семынетак иктаж туткарыш логалеш гын?.. Тунам вара кузе лийман?.. Ом чыте... товат, шӱмем шелеш...

А ч а н й ӱ к ш ӧ. Тудо мыйын чонан, чонан портретем...

М а й к а. Чонан шол... Чонан!

Кир, кидше гыч мучыштен, кӱварвак камвозеш.

А тый - айдеме сүрет!.. Эх, тыйым... тыйым... Тыйым мыйын олмыш шынден ончаш ыле... Илен ончо ыле...

Пауза.

Муынат шканет ең шинчаончалтыш деч корангаш йёным... Пышткойшо! Воштылтыш!.. Тылат көра, чыла тылат көра!..

Пауза.

Йёсө шулдырдымо кайыкла илаш... Палет тый тидым, палет?

Пауза.

А Микале верч тый арам коляннат, арам тый тудым чаманет. Чаманымым тудо чытенак ок керт... Колат, айдеме сүрет!?

Пауза.

Туге шол, от кол, от уж, от пале, мо ышталтеш йырым-йыр... *(Онгарен.)* "Микале, мыйын портретем..."

Пауза.

Ом возо ыле кеч серышыштыже...

Пауза.

(Игылтын.) Тыйын портретет... "чонан, чонан портрет..."

Кужу пауза.

О-ой, юмашне... чо-о-она-а-ан...

Шинчажым пашкартен, портретыш онча.

Тиде тый?.. Мика-але... кушечын тиде тый... юж гыч мо... кенета тый шочыч... кузе тыш толын лектыч... кузе тыш логалынат... Микал?

Пауза.

О-о-о, поро Кугу Юмо...

Ўдырамаш шинчажым карен, утыр да утыр шенгек чакна, коварчыж дене конгаш тўкна. Кок кидше денат конгам ниялткала, а ончалтышыжым портрет деч ок коранде, ала-мом вудыматаш тўча, тўрвыжым шыве-шыве тарватылеш, но логар аныште шинчыше комыля йўкым лукташ ок пу.

(Чаракым пыкше сенген, шўлышым поген-поген.) Мика-а-ал... эргым... чеченем... Нелеш ит... нал, ит... сыре... эше иканат... торжа... өпке... мутым ойлен... омыл... ит... ит сыре...

Чурийжым копаж дене петыра.

Кужу пауза.

*Урем гыч йоча-влакын йўкышт солна. Чогыматыме йўк утыр-утыр шарла,
кугемеш.*

*Шоик шўшкалтат. Пауза. Шой да шой шўшкат. Пауза. Уло кертмын шойик
шўшкалтат.*

*Ўдырамаш ылыжеш, пуйто помыжалтеш, ончалтышыжым эркын тўрзашке
кусара.*

Кужу пауза.

*Вурт тарванен, тўрза деке куржеш, галстукым кидтупшо дене коранда,
тўрзашке кержалтынак уремышке онча.*

Й ў к. Майя кокай, Микал мўнгыштак мо?! Ала кайышат?

М а й к а. А кушко?

Й ў к. Кинош...

М а й к а. Уке, каен огыл эше, тудым вўдлан колтенам ылят... Кайыш да алят...

(Йўкшў иралтеш.)

Пауза.

Й ў к. Туалгын ме каена... Тек поктен шуэш...

Пауза.

Майя кокай, Микаллан каласе, ме тудым тушто вучена.

Пауза.

Чогыматыме йўк адак ылыжеш, эркын иземеш, вара йўршын йомеш.

Кужу пауза.

М а й к а *(йўсын)*. Пычкемышалтеш...

Пауза.

Йўкыштат йомо... Кайышт... кайышт... *(Кумылжо тодылалтеш.)* Микале деч
посна... коден кайышт.

*Тўрза дечын писын корангеш да тунамак руалмыла чарна, икмагал
кўэмалтын шога.*

Мо-гынат лийын!

Пауза.

Сурт көргым шымлен ончалеш.

Векат... мо-гынат лийын...

Конга ан деке лупшалтеш, тўнгылгышыла конгасе пычкемышыш онча.

Мо-гынат лийын... Мо лийын?! Мо лийын кертеш?..

*Писын омсадўрысö чарша шентеке куржеш, мыжерым ошкылшыжлак
шоғалын, сурт гыч лектеш.*

Шовыч.

КОКЫМШО УЖАШ

Вудвара дене вудым нумалын, М а й к а пура, конга шенгеке эрта. Тушто кужун ок кучалт - лекшыжлак мыжержым кудашеш да тӧрза янакысе пудашке сака.

Конга йымачын киндыкольмым налын, кинде-влакым луктеда, конга шенгеке нумалеш.

М а й к а (*азаплансен-вургыжын*). Пыртак когарген да, йӧра ынде... Шоненам мо?..

Пауза.

Айда аш лийже!.. Пореш толжо...

Кужу пауза.

Киндыкольмым верышкыже пышта, конга ончычын погыстара, тӱнныкым петыра.

Чылажат шонымо семын гына ворана гын, илышат уй да муй гына лиеш ыле докан.

Пауза.

Э-э-э-эх, манатат...

Сондык деке ошкылеш.

(*Портретыш ончалын.*) Айда сайланак гына лийже ыле!

Кӱварвачын тувырым нӧлталеш.

Пауза.

Налме деч вара мешакше гычат ик гана веле луктынам.

Яр мешакым уштын-шыматылеш.

М и к а л ы н й у к ш ӧ. Кугемам гын, мый шке чиём... Авай, палет, мый ачам гаяк таза лийнем.

М а й к а н й у к ш ӧ. Лият, эргым, чиет... Тый дечет моло кӧ чия?

Кужу пауза.

Яр мешак гыч тувырым луктеш.

М а й к а (*шарен, савыркален ончыштшыжла*). Мом, мом, а тыгайым вучен омыл... Кернак, энгек йол йымалнак, кушан шӱртнышашым отат пале...

Пауза.

Шүдө-түжем пачаш эртыме корныштак... Шуко мо күлеш шонгылан, шонго огул, самырыкат, шекланен ок шукто гын, яклештеш... Кеч тоям тоялен... Тайыл ваштареш вүдварала вүдым күзукташ - ой-йой!..

Пауза.

Шинчавүдшө кышкалалтеш. Кидшокш дене шинчавүдым үштүлеш.

Йоча, ман... Полшашат нигөм үжын огул.. Кузе кертын?.. Норгыс але... Түр пөрт гынат... Памаш воктечынак нумал күзаш, манаш веле... мый гын шкетын, векат, ом керт ыле... Капкам, кок омсам почын, пуртен, вакшышыш пыштен...

Э л п а й к у в а н й ү к ш ө. Үдырем, мый шоналтенат омыл тыге лийшашым... мый лүмын огул... удам шонен омыл... эсогул ушыштемат тыгай-тугай лийын огул... Шке үмбака кидым нөлталеш манын, кө шонен?.. Йүкымат ом лук ыле... Але марте чытенам, кызытшат чытем ыле...

Пауза.

(Шүлышым налын.) Шукертсек тылат ойлынем да, эре шотлан ок тол... Көргыштем нумал коштам... Адакше сусырет аздаралтме деч лүдам... Нелеш ит нал, үдырем... Кызытше пеш чаманем да, пеш өкынем... О... о-о-ой!

М а й к а н й ү к ш ө. Мо лийын, тудо эртен... Мондо тидым... Мый нигөм ом титакле... Тиде - илыш... А илышым кузе титаклет?

Пауза.

Э л п а й к у в а н й ү к ш ө. Йырваш йыч да йыч шуркала, уло мogyрем коржеш... Ы-ыо-о-ох, ситыдымыжлан... шөн туртыкта...

М а й к а н й ү к ш ө. Полшаш?..

Э л п а й к у в а н й ү к ш ө. Ок күл...

М а й к а н й ү к ш ө *(кожганен)*. Першылым үжам...

Э л п а й к у в а н й ү к ш ө. О уке, уке, ок күл... Изиш киялтемат, шкеак лушка... Ик гана веле мо ынде тыге...

Пауза.

Вүдым гына пу-ян... Микал кондыш, эргыч... Эргыч - шөртнө...

Пауза.

М а й к а н й ү к ш ө. Ой, йүштыс...

Э л п а й к у в а н й ү к ш ө. Йүштак күлеш... Памаш вүд... Уло көргем ырыктен,
йүлалтен кая... капым ылыжта - луш... ласка лиеш... Мый ынде памаш вүд денак
веле илем.

Пауза.

М а й к а (*йомартлын*). Ну-у Мика-ал!..

*Тувырым пүгалтен, погаш тўнгалеш, кенета лыж ошкылалын, воштончыш
деке толеш, тувырым ончыланже шаралтен, воштончышыш онча, вара
эркын чакна.*

Пауза.

Микал, тылат весым налына... Ве-сым!.. Уке гын... У-уке-е-е гын, тый лач
ачатымак веле шарныкташ тўнгалат... А ти-и-идым...

Тувырым яр мешакышке поген пышта.

Пауза.

*Тувырыш онча, йыр ончалеш, адак - тувырыш... Тувырым воштончыш
ончык шогалта.*

Ынде ок юване, тевак толынат шуэш...

Пауза.

Эркын погынаш күлеш...

Шке ўмбақыже ончалеш.

(*Йомартлын*.) Толын шумешкыже...

Сондык деке кая, почашлан пўгырна.

Пауза.

Солькым налеш.

Пауза.

Төрзамат петырен омылыс - чыла коеш... Урем гыч ончен шогат гын?..

Пауза.

(*Сурт көргым ончалын*.) Пешак сөрал...

Ик төрза чаршам петыра, вара - весым.

Галстукым ончычсо верышкыже шупшылын, төрлатылеш.

(*Галстукым шымартылшыжла, йомартлын*.) Пионер... эре ямде...

Мыжержым налеш, омсадүрышкыла тарвана, киреш шүртня.

Тыйжым... ом пале, куш чыкаш...

Кырым йолжо дене конга шенгек шўкалеш.

Почаг тек... Теве озат толешат... шке пала.

*Мыжерым омсадүр чарша шенгелан коден, сондык деке кая, сондыкым
почын, ўдырамаш тувырым луктеш.*

Пауза.

Сондыкышто пургедеш, кагаз ластыкым луктеш.

Кужу пауза.

Сондыкым петыра. Тувыр ден кагаз ластыкым воштончыш ончык пышта.

*Воштончышышто шкенжым ончыштеш, йонысырынрак сондык вельш
тарвана, портретышке онча.*

Пауза.

Нелеш ит нал...

Пауза.

*Солькым кўварвак шуа, чиемжым кудашеш, сондык гыч йымал вургемым
луктеш - чулкам, йымал тувырым... Вашкыде чия.*

Воштончыш деке толеш.

Пауза.

Ўдырамаш тувырым налеш.

(Тувырым шаралтен, висышыла, воштончышыш ончен.) Эн йоратыме тувырем...

Эреак сондыкыштем гына аралем... Сайлан... чон юарлыме годым гына чиём...

Ўдыр годсак... Микале пала...

Тувырым чия, полдыштен, тёрлатылеш.

Ты тувыр дене ужеш гын - йывырта...

Омса кочыртатыме, йол йўк солна.

(Шыве-шыве.) Кө тушто?

*Омса деке ошкылеш, кенета савырналтен, сондык деке куржеш, вургемым
руалта, татлан тўнеш, вургемым он пеленже ондалеш.*

Пауза.

Умылаш лийдыме йўк-йўан солна.

*Сондык капкасым содор нӧлталеш, солыкет, тувыр-йолашет - чылажымат
сондыкыш шуа.*

Кужу пауза.

(Кольштмек.) Кӧ тушто?

Омса деке ошкылеш.

Рашак колбым.

Омсам почеш.

Кӧ тушто?

Пауза.

Пулдыр омса почылто, йол йӱк шоктыш... Кӧ коштеш?.. Микал, тый?

Кужу пауза.

Ынде толын шушасыс...

Пауза.

Уке нигӧ...

Омсам петыра.

Але вара пылышемлан гына солныш мо?

Эркын пӧлем покшеке эрта.

Мо тыгай тиде мый денем?.. Шанге гын, шанге... Нигунамат мый денем тыгай
лийын огыл... Нимо уке гычак...

Пауза.

Нимо уке гыч нимо ок лий.

Пауза.

Нимо уке гычак?..

Пауза.

Чыла... лийын... кертеш... Кертеш, кертеш - чыла лийын кертеш.

Пауза.

Тевакыс... киндемат когаргыш... Микалемат... кайыш да - йомо... Элпай куваят -
яклештын да шунгалтын... Кӧ шонен тыге лийшашым?... Кӧ шонен?

Кужу пауза.

Ушыштат лийын огыл.

Пауза.

Лачак тыгай кечын... лачак таче.

Пауза.

Портретышке онча.

Ала тиде тыйын өртөт?

Кужу пауза.

Шкаланже верым ок му, тавадангын... түрлө семын чуриктараш тырша.

Шагатым ончалеш.

Чаракым ыштылеш.

Пауза.

(Портретышке ончен.) Тугеже мый тыйым ом умыло...

Пауза.

Мыйым ынде нимо чарен ок сенге...

Пауза.

Илышым илыме шуэш... мый... илынем... Шочмеке, илыман...

Пауза.

Мый йүд омемым ласкан эртарынем...

Пауза.

Мекшан кашкаш ынем савырне, ынем пуан... Колат?!

Пауза.

А тидланже у ошкылым, пöрымаш вашеш тура ошкылым ыштыман... шкетын огул, а Микале дене пырля... пырля... Тый шкежак...

Воштончыш деке миен, кагазым налеш, онча.

Возенатыс... серышыштет.

А ч а н й ү к ш ө. Ончыкылыкым мый денем ит кылде... Шкетланет неле лиеш - му йолташым, ўмырашлык чон йолташым... Микалым йол ўмбакаш шогалташлан энгертыш күлеш, ушан-шотан, ныжылге, поро да ласка, кеч-кунамат тыйым умылен моштышо энгертыш: тый ший лупс пырче годым - кече лийже, тый кече годым - тудо кушкыл лийже...

М и к а л ы н й ү к ш ө. Уло тыгай айдеме... Уло... Чын, авай, чын?

Пауза.

Майка шыргыжеш.

М а й к а н й ү к ш ө. Кө?

М и к а л ы н й ү к ш ө. Кө?.. Ойлаш мо?

М а й к а н й ү к ш ө. Ойло...

Пауза.

Ну ойло... ойло...

М и к а л ы н й ү к ш ө. Тудо мемнан дене шахмат кружокым вўда...

Пауза.

А тый палет, кузе тудо шахматла модеш?.. Тудын дене модын, чон кана... Тудын фигурьжо-влак чонын улыт, тудын шахмат онгаштыже - уло тўня, чонан тўня, уло эртен-кодшо илыш, а тудым тудо кеч ала-могай кнага дечат сайынрак пала, туддене модмо годым уло эртен-кодшо илыш ончылнет чонангын шочеш, кырчмарчаж йотке... туге чучеш, пуйто илет тый тушто... А мо эн онгайже - кажне у партийыште у мogyрым шочеш...

М а й к а н й ү к ш ө. А мо, тудын мogyржо тунарак шуко мо?

М и к а л ы н й ү к ш ө. Шуко, авай... Тич!.. Санденак пырля ме шымлена...

М а й к а н й ү к ш ө. Шымледа?.. Мом?

М и к а л ы н й ү к ш ө. Кузе - мом?.. Илышым!

М а й к а н й ү к ш ө. И-и-лышым?!

М и к а л ы н й ү к ш ө. Туге... Илышым... але эртен-кодшым... теве ончыкылыкышкат вончена...

М а й к а н й ү к ш ө. Ончыкылыкыш?.. А молан чыла тидыже?

М и к а л ы н й ү к ш ө. Кузе молан?.. Умылаш, палаш да... илаш тушто...

Кужу пауза.

М а й к а н й ү к ш ө. Öрат веле... тендан дене...

М и к а л ы н й ү к ш ө. Öрат?.. Тыгай айдеме дене нимолан öраш!

М а й к а. Тыгай айдеме... Чын... уло... Уло тыгай айдеме...

Пауза.

Тудо лийын, эре лийын... Мый шижын омыл... Мо шарнем, эре өрдыжтө, ала-кушто тораште илен кошто... Коклан гына ужаш толын кая ыле...

Пауза.

(Йомартлын.) Пыл лонгаште ийше кече гай!..

Пауза.

Лач тыгак илен... илен тудо... ала-кушто көргыштө... чонышто...

Кужу пауза.

Тудо кеч-кунамат чыла денат ик самынак йомарт да... Самырык... тунар самырык... Мемнан коклаште иктаж-мо лийын кертеш манын, шоналташат тоштын омыл... Ондакше йөра... Варажат...

Пауза.

Эсогыл кызытат ўшанымыла ок чуч... Күлешыс...

Пауза.

Й ў к. О, көм ужам!

М а й к а н й ў к ш ө. Ты-ый?.. Шинчамлан кончет, але чынжымак ончылнем шогет?

Й ў к. Мы-ый... мыяк улам.

М а й к а н й ў к ш ө. Кушечын... кенеташте шочыч?

Й ў к. Кенета?.. Кава гыч шунгалтым.

М а й к а н й ў к ш ө. Кернак, тый эре кава гыч... Ўшанымылат ок чуч... Кузе тыге лийын кертеш?

Й ў к. Илышыште чыла лийын кертеш... А мо тыгай?

М а й к а н й ў к ш ө. Теве гына тыйын нерген шоналтышым.

Й ў к. Мыйын нерген?.. Мом?

М а й к а н й ў к ш ө. Мом?

Й ў к. Мом шоналтышыч, я?

М а й к а н й ў к ш ө. Микалемын ачаж олмышто тый лият гын...

Й ў к. А молан лияш огыл, лиям... Мый шукертсек тидын нерген шонен коштам.

М а й к а н й ў к ш ө *(воштылеш).* Куна-амсе-е-ек?!

Й ў к. Изи годсекак... Тыйым икымше гана ужмем годсек.

М а й к а н й ү к ш ө (*келанен воштылын*). Тымарте чытен коштынат?.. Ойленат отыл!

Й ү к. А мом ойлаш... Тевыс, кызыт ойлем.

М а й к а н й ү к ш ө. Йөра, ит воштылто... Уке гын тевак шулен каем...

Пауза.

Мый гын йөршын весым...

Й ү к. А мый гын лачак тидым...

М а й к а н й ү к ш ө. Кай, ала-мом ит ойлышт...

Пауза.

Тый... але... тыгай самырык...

Й ү к. Самырык... Чон юарлыме годым ме эре самырык... Тыят... мыят...

М а й к а н й ү к ш ө. Тылат нарашта күлеш... шке гагетак...

Й ү к. А мылам гын тый... нарашта дечат нарашта...

М а й к а н й ү к ш ө (*йомартлын*). Мы-ый?.. Йочан ұдырамаш... тулыквате...

Й ү к. А шинчат... а йүкет... койышет... кумылет... сын-кунет?..

Пауза.

Чылт тугаяк... тунамсе гаяк!..

М а й к а н й ү к ш ө. Могай?.. Мый ынде омат шарне!

Й ү к. А молан шарнаш?.. Тый шкендым кызытсым ончал... Ты-ый...

М а й к а н й ү к ш ө. Могай?!

Пауза.

Й ү к. Тугаяк волгыдо... яндар... тыматле... поро... сылне!.. Тунамсылак кумылым нөлтышө... ылыжтарыше!

М а й к а н й ү к ш ө. Тиде тылат... тыйын ончылнет гына тыгай... (*Келанен воштылеш.*) Тый денет ок лий вес семын!

Й ү к. Мыят ом керт вес семын.

Кужу пауза.

М а й к а (*ылыжын, йомартланен*). Кече... чынжымак кече гай.

Кужу пауза.

Лач тудак шапалген мерчыше ылышем волгалтарен ылыжтыш...

Пауза.

Шўлышым, куатым пуыш... Ямым пуртыш.

Пауза.

Тудо огыл гын...

Пауза.

Өрам тудлан, ик ганат - ожно гын ожно, кызыт гын кызыт, - эсогыл ик ганат тудым вургыжшым я азапланышым, шыдым я торжам ужын омыл... Мо тугай шўлык але ойго - ок пале... Тудлан эре сай... Кузе тыге лиеш?

Й ў к (*йомартлын*). Лиеш, куанет гын...

М а й к а н й ў к ш ө. Куанаш?.. Чылаж годымак... йөсө!

Й ў к. Йөсө?! Йөсым мый пырчат ом шиж!.. Илышын кажне татше сылне, а мый ты татлан йывыртен илем.

М а й к а н й ў к ш ө. Тый... тиде тый!.. Тый гаеграм кечывалым тул дене кычалман!

Й ў к. Тидын шотышто тылат куштылгырак... Кычалмат ок күл... Мый гаемже ончылнет шога, воктенетак... эреак пеленет лиеш...

Пауза.

М а й к а. Туге, куштылго... Тый денет пырля мылам куштылго... кернакак куштылго.

Кагазым кок кидше денат лыкын-лукин, вара кормыжтыл-кормыжтыл туржеш.

Кужу пауза.

Келша тудо мылам, эре келшен...

Түткын портретышке онча.

А тый... нелеш ит нал... мыйын титакем уке... Пырляна годымат, варажат пўрымашлан вуйым шийын омыл, кызытат ом ший... Тыйын олмышто туде лиеш гын, тыге ок ыште ыле... Тудо... тудо тый гаеграм огыл... Тудын нерген уда шомакым пелешташ нигөн йылмыже ок савырне... Тудо шкенжын лўмнерже верч ок коляне... Тўрлө кырче-марча да күлеш оккўлан вуйжым ок аныртыл... Полган тўра да вуйлатыше-влак воктен тумнала ок перныл... Тудо... шкаланже шке оза...

Тиде тый, мыскынь... "чу!" манмылан шуым шогалтенат... изи сескемым тул ораш савыренат да... тушакын шкежак йүленат!.. Тыге огыл мо?.. Тыгакыс!.. Элпай кувайын ойлымыжо чонешет логалын. Тый энгын, когаргенат... Элпай кувай чын... чыным ойлен!.. Тый чытен кертде, ажгынен, үчым шукташ миенат... Кузе от мие, кемытеныс тудо тыйым, мыскылен, игылтын, шүктарен!.. Тыйым, тыгай данле, жаплыме еным!.. Күлеш, күлде мо, экшыкым төрлаш күлеш, уке гын мут гыч мут шарла - йөрдымышкат лектат... Вуйдымо пормо шке вержым палышаш!.. Кузе уке гын?! Шылтыкымат муынатыс, калтак!.. Түшка озанлыкыш пурен огыл... илыш агаште чыр кодын!.. Тый тудым төрлет... тыйын төрлымет дене илыш ворана!.. Ы-ы-ых!.. Теве ынде төрленат... Воранен... пеш!.. Йывырте, куане!

Кужу пауза.

Туржмо кагазшым шарен, шымартылеш.

Кушто гала?.. Куштырак лие?.. Шкеат возенатыс, шке мутет...

Пауза.

(Лудеш.) "Ош түняште мо ышталтеш - чылажат сайлан!.."

Пауза.

Сайлан... векат, сайлан... Чынжымак!

Кужу пауза.

Сайланак лийже...

Серышым пүгыштын, тыгыдын-тыгыдын кушкедеш.

Сайланак лийже!

Кушкедме серыйш ластык-влакым - йогышыжым поген, - плиташке шуа.

Кужу пауза.

Тегыт шүргө...

(Портретыш ончен.) Палет, кунар ойгым тый кондышыч?.. Еш, уло тукым үмбакак үмылым шуышыч!

Пауза.

Тыйым... тышеч корандаш күлеш... Сита... кеченат...

Пауза.

Вашке уна толеш... Тылат - уна... Шинчаш койын тыште ит кече... Тудо... үмылта тыйым... садак үмылта... мутат уке, үмылта!

Пауза.

Тый... тудын... ўмылжө гына... улат.

Сондык ўмбаке кўза, портретым ончыштеш - ниялткала, шыматылеш.

Нелеш ит нал... Илыш верыште ок шого... вашталтеш... Меат... вашталтына,

Портретым мучыштара, кенета яклештеш.

(Йыгысалтен.) Ав-ва... ват!

Портрет дене пырля кўварвак камвозеш.

Кужу пауза.

(Тургыжланен-вургыжын.) Көргыштем... у чон... угыч ылыжше... Лугыч ит лий...

Кужу пауза.

Сай... чыла сай.

*Тарваналта, эркын кынелеш, икмагал кугырген шого, корштышо вер-
влакым ниялткала.*

Пурла копашкыже онча.

Вўр... Сусыр... Кушто?

Шола кидшарчажым ниялта.

Коралтын... пыртак... А-а эрта-а...

Пауза.

Сай, сай... чыла сай.

Кужу пауза.

Йолем гына... йымышак мо?

Пауза.

(Портретыш ончен.) Тыйым ынде кушко?

Пауза.

Йыр ончыштеш.

Тыште... нигуш... вер уке.

Пауза.

Портретым нөлталеш, воктекыже шогалта.

(Кумылжо тодылалтеш.) Нелеш ит нал...

Окшаклен, портретыш энгертен-энгертен, омса деке кая.

Микал... тыйже кунам толын шуат?.. Писынрак тол.

Түжваке лектеш.

Кужу пауза.

Пич йүк солна.

Омса аңыште М а й к а койылалта.

Микалын йүкшө (*чотак вургыжын*). Авай...

Майкан йүкшө. Толат?.. Ындыже мо тынар юванышыч?

Микалын йүкшө (*вургыжын*). Авай...

Майкан йүкшө. Мо?

Микалын йүкшө. Конгашке тулым чыкышым веле, пошкудо-влакым ўжаш колтыш.

Майкан йүкшө. Ўжыч?

Микалын йүкшө. Ўжын кондышым.

Майкан йүкшө. Вара мо?

Микалын йүкшө (*йывырген*). Вара?.. "Майкалан ойлышаш мутемым ынде ойлышым... Чонемлан лу-у-у-уш лие... Эсогыл кеч кызытак тендам коден каем гынат, мылам намыс огыл... Ынде ом ойгыро... чонем мыйын яндар..." - мане.

Майкан йүкшө (*йывырген*). Тыгак мане?

Пауза.

Эше мом ойлыш?

Микале. А вара мый мөнгө куржым.

Пауза.

Майкан йүкшө. Микал...

Микалын йүкшө. Мо, авай?

Пауза.

Майкан йүкшө. Таче... шочмо кече...

Микалын йүкшө. Палем...

Пауза.

Майкан йүкшө. Тый?.. Кушечын?

Микалын йүкшө. Ойлыш мылам... Вашке толшаш.

Пауза.

Авай, мый...

М а й к а н й ў к ш ө. Адак кайынет?.. Ынде кушко кает?

М и к а л ы н й ў к ш ө. Мы-ы-ый... пийым... Айнам йолыштен пурем.

Пауза.

М а й к а н й ў к ш ө. Йолышто... йолышто...

М и к а л ы н й ў к ш ө. Авай?!

М а й к а н й ў к ш ө. Мо, эргым?

М и к а л ы н й ў к ш ө. Ме туддене шахматла модына... Толеш гын... кеч ик гана... ик партийым... Йёра?

М а й к а н й ў к ш ө (йомартлын). Шахматла?.. Модыда, мобыда... Кеч лу гана...
Кунар шонеда, тунар модса.

Пауза.

(Шыве-шыве.) Вуча... толмыжым вуча.

Кужу пауза.

*М а й к а пёлем покшеке эрта, окшаклыде, шыман ошкылеш, кенета
руалмыла чарнен шогалеш.*

Пауза.

Конга шенгеке кая, киндым нумал лектеш.

Пий опталта.

Й ў к. Вучеда?

М и к а л ы н й ў к ш ө (йомартлын). Айна... Шкенаң, шкенаң...

М а й к а. Толыт... Толыт...

*Майка киндыжым конга ончык пыштен, воштончыш деке писын кая,
шкенжым тёрлата, пёръен тувырым яр мешак гыч луктын, воштончышыш
сака, галстукым вурт ончалеш, содор тарванен, сондыкым почеш, шахмат
ден шагатым луктеш да омса вельш ошкылеш.*

Омса анешак кучыктем - онгай, кузерак койыт... мом каласат?!

Пўрдыш.